

Sentencinių (sakinio) dalelių funkcijos ir jų pozicija sakinyje Eurazijos kalbose: kalbų arealinės tipologijos tyrimas

---

Projekto vadovas: prof. dr. Axel Holvoet
Vykdytojas Vladimir Panov
Projekto trukmė: 2017.12–2019.03
Projekto biudžetas: 42.502 EUR

Projekto aprašymas

Tyrimė plėtojama mintis, kad pasaulio kalbose tam tikrų pastovių funkcijų dalelytės siejamos su tam tikromis tipinėmis pozicijomis sakinyje. Tokios pozicijos yra keturios: pradinė, antroji (arba Wackernagelio), vidurinė ir galinė. Kiekvienoje kalboje tik viena iš jų yra dominuojanti. Plg.

- (1) *Ar mėgsti makaronus?*
- (2) *Ni xihuan miantiao ma?*
(kinų mandarinų)
tu mėgti makaronai Q
'Ar mėgsti makaronus?' (Q = klausiamoji dalelytė)

Klausiamosios ar patvirtinamosios dalelytės dažniausiai eina pradinėje arba galinėje pozicijoje, o vidurinę poziciją užima beveik išskirtinai dalelytės, siejančios sakinyje išreikštą mintį su pokalbio kontekstu. Eurazijos kalbose skirtingoms kontinento zonoms yra būdingos skirtingos sentencinių dalelių pozicijos ir, atitinkamai, funkcijos. Skirtingi dalelių vartojimo arealai sudaro kontinuumą. Jo viename pakraštyje yra Rytų bei Pietryčių Azijos sakinio galo dalelytės su patvirtinamosiomis, klausiamosiomis bei adresatinėmis funkcijomis. Priešingame kontinento pakraštyje, keltų bei senovės germanų kalbose, dalelytės su panašiomis funkcijomis pasirodo pradinėje pozicijoje. Tarp šių kraštutinių variantų yra nemažai tarpinių, taip pat paplitusių tam tikruose arealuose. Reikia pabrėžti, kad būtent arealinis kontekstas lemia kalbos dalelių tipą, o genealoginio faktoriaus vaidmuo žymiai mažesnis. Geri pavyzdžiai būtų glaudžiais giminytės ryšiais susijusios kalmukų ir buriatų kalbos, kurių pirmoji visiškai prarado savo finalines dalelytes dėl kitokios struktūros kalbų įtakos. Ši hipotezė turi būti pagrįsta ir, jeigu reikės, modifikuota, remiantis maždaug 70-80 Eurazijos kalbų imties medžiaga.

Projektą finansuoja Lietuvos mokslo taryba (postdoktorantūros projektas, sutarties Nr. 09.3.3-LMT-K-712-02-0010).